

УДК:631.582:631.95

**ВИКОРИСТАННЯ КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІН
ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ПРОЕКТУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СІВОЗМІН**

С. І. Кудря*, **Н. А Кудря***, **М. К. Клочко****, кандидати с.-г. наук, доценти

*** – кафедра землеробства ім. О. М. Можейка, ** – кафедра агрохімії**

Питання, яке хотілося б обговорити на конференції, вкрай важливе й актуальне.

Річ у тому, що з 01 серпня 2010 р. набув чинності Закон України від 04.06.2009 р. № 1443-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів», яким було ускладнено ведення агробізнесу та змінено правила використання земель сільськогосподарського призначення, а саме: перше – внесені зміни до Земельного кодексу України, згідно яких земельні ділянки сільськогосподарського призначення площею більш ніж 100 гектарів для ведення товарного сільськогосподарського виробництва використовуються відповідно до розроблених і затверджених у встановленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель; і друге – з 01 січня 2013 р. набула чинності нова редакція статті 55 Кодексу України про адміністративні правопорушення, якою встановлюється відповідальність за відхилення від затверджених у встановленому порядку проектів землеустрою, а також використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін і впорядкування угідь.

Надалі, Кабінет Міністрів України Постановою від 2.11.2011 р. № 1134 затвердив Порядок розробки проектів землеустрою, яким визначив механізм розробки проектів землеустрою для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, забезпечення раціонального використання

та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращення природних ландшафтів (з урахуванням нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 р. № 164).

Логіка прийняття законотворцями наведених рішень цілком зрозуміла.

Проте, більш детальний розгляд чинних нормативних актів із цих питань залишає без відповіді велику кількість актуальних питань.

За останні 20 років основні площі ріллі відводилися для вирощування зернових і зернобобових культур. Так, у 2012 р. зерновий клин становив 15,6 млн. га або 57 % загальної площі (на 26 % більше порівняно з 1990 р.).

Проте значно більш суттєві трансформації відбулися у групі технічних культур, де питома вага соняшнику в загальній посівній площі збільшилася з 5 % у 1990 р. до 17,8 % у 2012 р. при скороченні у 5,1 рази площі кормових культур і сталому рівні площ під картоплею та овоче-баштанними культурами.

Науково-дослідна робота з оптимізації сівозмін короткої ротації була проведена нами в 2012–2013 рр. в умовах дослідного поля Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Ця місцевість відноситься до південно-східної частини Лісостепу України.

Метою наших досліджень було визначення продуктивності різних сівозмін короткої ротації, крім того була розрахована також енергетична й економічна ефективність сівозмін.

Схема досліду:

1. Попередники пшениці озимої.
2. Пшениця озима.
3. Буряк цукровий.
4. Ячмінь ярий.

Попередниками пшениці озимої були: чорний пар, горох, чина, соняшник, вико-вівсяна сумішка, соя, квасоля, кукурудза. При цьому, горох, чина та квасоля збиралися на зерно; соняшник – на насіння; кукурудза – на силос, вико-

вівсяна сумішка та соя – на зелену масу. Повторність у досліді триразова. Розташування ділянок – послідовне. Загальна площа сівозміни – 4 га. Ґрунт дослідного поля – чорнозем типовий важкосуглинковий на лесі з такими показниками родючості у шарі 0-30 см: гумусу – 4,9-5,8 %, загального азоту – 0,25 %, рухомих сполук фосфору та калію відповідно 10 і 15 мг/100 г ґрунту.

У середньому більш високу урожайність пшениці озимої отримали в сівозмінах із чорним паром і квасолею. Максимальну урожайність буряку цукрового отримали в сівозмінах з чорним паром, соєю та квасолею. Більш високу урожайність ячменю ярого отримали в сівозмінах із горохом, чиною та соняшником. Порівняно низьку урожайність ячменю отримали в сівозмінах із квасолею, соєю, вико-вівсяною сумішкою та чорним паром.

Більш продуктивними виявилися сівозміни з чиною, соєю та вико-вівсяною сумішкою. Найменш продуктивними виявилися сівозміни з чорним паром, соняшником і квасолею.

Визначення економічної та енергетичної ефективності сівозмін короткої ротації, свідчить про високу ефективність вирощування в них бобових культур. Розрахунки економічної ефективності показали, що більш високий економічний ефект забезпечують сівозміни з чиною, соєю та вико-вівсяною сумішкою. Саме у цих сівозмінах отримали найбільший умовно чистий прибуток і найвищу рентабельність.

Розрахунки коефіцієнту енергетичної ефективності показали, що найвищим цей показник був у варіантах із чиною – 1,09 і соєю – 1,04. А в сівозмінах із чорним паром, горохом, соняшником, вико-вівсяною сумішкою, квасолею та кукурудзою коефіцієнт енергетичної ефективності коливався в межах 0,70-0,92.